

Twee brandverzekeringscontracten voor pelmulders uit de 18e eeuw

In verschillende genealogische bronnen uit de 18^e eeuw komen we namen van Groninger pelmolenaars tegen en een dertigtal daarvan worden vermeld in een tweetal brandverzekeringscontracten, die in respectievelijk 1743 en 1784 zijn afgesloten.

De teksten van deze contracten worden hieronder integraal weergegeven.

Het eerste contract:

Bron: Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven. Toegangsnummer 734, Rechterlijke archieven.

een onderling verzekeringscontract van twaalf pelmulders in de provincie Groningen, verleden voor de geconstitueerde redger Lambartus Eilerts, d.d. 23 februari 1743

Lambartus Eilerts, wegens de Hoogh Edel en Welgeb. Mevrouw E. C. van Bierum, Douarière Alberda, Vrouw van Menkema en onderhorige dorpen etc. tot Uithuisen en Usquart Haar Edelh. geconstitueerde redger, betuige dat persoonlijk voor mij gecompareert ende erschienen zijn, d.e.¹ Hans Hindrix, pelmolenaar tot Wee, d.e. Cornellis Edes van Menschweer² d.e. Frerik Cornellis van Eenrum, d.e. Reinder Jans van Rasquart, d.e. Enne Pieters van Middelstum, d.e. Cornellis Jans van Usquart, d.e. Tjaart Jans van Uithuisen, d.e. Geert Clasen van de Meeden, d.e. Pieter Jans vant Zant, Gerrit Star van Oosterwijtwert en d.e. Hindrik Duimers uit den Dam, alle gesamentlijke pelmolenaars, dewelke bekenden ende beleden voor haar ende hare ervgenamen, navolgende contract gemaakt te hebben, invoegen dat sij samentlijk onder elkanderen waren geconveniëert en over een gekomen, te weeten, dat, wanneer het ongeluk mogte gebeuren, dat ene van harer molens door brant op wat wijze het ook mogte geschieden, quam te verbranden, dat sij overigen onder elkanderen duisent Car. guld. te samen zullen uitmaken, ider gelijke veel tot deze summa, om de gemelde duisent Car. gulden an den schade geleden hebbende in vrie gelt te doen behandigen, en sulx door d.e. Geert Clasen en Reinder Jans, welke door haar te samen hijr toe als gevulmagtigden zijn uitgekosen, 't welk ook van haar gevulmagtigden is geaccepteert. An welke genoemde vulmagten de gesamentlijke contrahenten of contractanten ider haar anpart gelt, bedragende het eerste termijn vijfhondert Car. guld. met ses week tijdt, en het tweede termijn zijnde mede vijfhondert Car. guld. op deselve voet, in 't halv jaar door de vulmagten an den verlieser of schaadlidende zal worden behandigt, om daar mede, te weeten met die genoemde duisent gulden, zo verre het toereikt, sijne schade te vervullen, zonder dat dit gelt van andere creditoren arrestabel of aanspraakbaar zal zijn, maar zal alleen ten profijte van de schaadlijdende komen, alwaar het ook dat hij die molen met dit gelt niet sag gangbaar te konnen krijgen. Egter mag hij dese duisent gulden tot zijn profijt tot stuur van zijn huishouding genieten, wordende dit gelt niet angemerkt opgegeven ten profijte der andere creditoren te zullen zijn, maar als een vrieje gift om haar te subsisteren. Maar wanneer emant der contractanten in gebreke bleev van zijn anpart op voorgeschreven tijdt niet te betalen, deselve zullen als dan ses guld. breuk ten profijte der armen in die plaats waar. sulx voorvalt moeten betalen, hollende de vulmagten haar regt, om de nalatige door regtsmiddelen an te spreken.

Verders is geconditioneert en de vulmagten opgelegd en ook door haar angenommen, om op 't minste eenmaal in 't jaar de molens in dit contract vermeldt te visiteren, of deselve ook worden uitgeslort,³ dan of er ook water in de molens ontbreekt, en wanneer het bevonden wordt daar water ontbrekende, zo zullen de gebrekige gehouden wesen drie gulden breuk an de vulmagten te betalen, blijvende de vulmagten dit selve regt an de andere contractanten onderhevig, en tot voordeel van diegene die die fout ontdekt. En dit regt holt ider contractant op ider contractant, houdende ondertussen de vulmagten het an haar keur, om zo dikwyls de molens te mogen visiteren als 't haar goet dunkt.

Ook zal niemant zijn molen laten uitslorden³, of deselve zal an timmerhout en annexen, deselve molen rakende, nog duisent guld. weerdigh zijn, en zulx zal door de vulmagten geoordeelt worden. En wanneer zulx in twifel wierde getrokken, als dan zullen de drie naaste molenaars an die plaats in dit contract begrepen met de vulmagten daar over moeten oordelen, om na bevinding van zaken 't vonnis daar te vellen, zonder dat van den eigenaar hijr tegens enig appel mag worden angewent, zullende anderzints in onse taxatie worden vermindert. Wanneer het gebeurde dat een of meer molenaars, in dit contract begrepen, quamen te versterven, dan zullen derzelve vrouwen of kinderen of ervgenamen dese gemelde profijten of lasten mede deelagtig zijn.

Een molen afgebrant zijnde, zo zullen de drie naaste contracterende molenaars gehouden weesen ider hondert mudden garst, 't sij eigen of buuren goet, sonder profijt voor den schaadlidende te moeten malen.

Als 't gebeurde dat emant der contractanten zijn molen verkofte, dan zullen de verkopers en kopers tot profijt van de vulmagten ider een silveren ducaton betalen, en de koper of koperen zullen dese lusten en lasten mede ondergaan zo hijr in gestipuleert staan.

Emant der contractanten onmagtig zijnde, 't zij door verarminge, of dat ook alrede door regtsmiddelen waar angetast, egter zijn anpart tot genoemde duisent gulden niet konde opbrengen, in zo een geval verbinden de overige contractanten sig ider in solidum onder en voor elkanderen, om de gemelde duisent guld: vrie kost en schadeloos en de schaadlidende door de vulmagten te laten behandigen op tijd vermeldt, en de kosten zo mogten angewent zijn daar en boven onder elkanderen te fourneren en betalen.

En worden verder de vulmagten geauthoriseert, om een of ander in dit contract inwillende, daar toe in te laten, en daar toe is de tijd bestemt, tot an paasch dingsdag duisent seven hondert drie en viertig, als wanneer deselve met een genoegsaam bewijs van de vulmagten zulx an de redger Eilerts moeten tonen, zullende dit contract na die tijdt gesloten en verzegelt blijven.

Waarmede contrahenten wedersijts vredig en vergenoegt zijnde, stellende ider voor sig tot nakominge deses ten onderpandt, alle have, redes hebbende en nog verkrijgende zo vaste als losse goederen, gene ter wereldt exempt, met submissie van alle hoge ende lage regten en gerigten, en de parate reale executie.

Tot vestenis heb ik redger opgemelt desen op beliejenge van contrahenten met mijn gewonen zegul en naams onderschrijvinge bevestigt, in den jare duisent sevenhondert drie en viertigh, den agtentwintigsten Februarii.

En heeft d.e. Jacob Jans, pelmolenaar tot Loppersum, desen op den vyftijnden April duisent seven hondert drie en viertigh beliet.

L. Eileris redger

Het tweede contract:

Bron: Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven. Toegangsnummer 734, inventarisnummer 695.

Prothocol der verzezelinges van Uithuisen

[1777-1785 Rijksarchief Groningen, 2296 Rechterlijke archieven LII.b.3, pagina 340 t/m 344]

een onderling verzekeringscontract van twintig pelmulders in de provincie Groningen, verleden voor de geconstitueerde redger Dr. Adam Tebbens, d.d. 14 juli 1784

Adam Tebbens I.U. Doctor weegens de HoogWelgeboren Heer U.A. Alberda Heer van Menkema tot Uithuizen en Usquerd Jonker ende Hoveling, Gecommitteerde Raad der Ommelanden tusschen de Eems en de Louwers, Meesterknaap van 't Provinciale Jagt Gerigte, enz. enz. enz. Deszelfs Geconstitueerde Regter tot Uithuizen Betuige met deesen open en versegelden brieve dat persoonlijk voor mij gecompereerd en erscheenen sijn,

de E. Hans H. Kornellis, Pelmolenaar te Wehe,
Kornellis Jans te Menschweer,
Enne Pieters te Middelstum,
Hindericus Eisses te Uithuisen,
Balster Hindriks op de Uithuister Meeden,
Kornellis Stax te Oosterwytwerd,
Klaas Mennes te Tjamsweer,
Kornelis Hijbels te Farnsum,
Hindrik Waalken van de Bult
Pieter Ennes te Garshuisen en
Freerk Jans, Pelmolenaar onder Solwert,

welke voornoemde comparanten, meede tot belying deeses waren geauthoriseerd in naamen van weegen de volgende Pelmolenaars, volgens procuratie in dato van 12 July 1784 in genere verteekent en door my versegelaar, gesien en geleesen, als namelijk

van Kornellis Vreerks, Pelmolenaar te Eenrum,
Reinder Jans, wedw. te Rasquerd,
Pieter Everts Bakker te Usquerd,
Walle Pieters en Cons.n op 't Sand,
Ebel Pieters en Cons.n te Losdorp,
Ebel Kornellis te Ezinge,
Jannes Jacobs en Cons.n te Loppersum,
Harmannus Hagenouw te Ulrum en
Jacob Wybes en Cons.n, Pelmolenaars te Aduard,

welke alle als Gesamentlijke Pelmolenaars bekenden en beleeden voor hun en hunne erven onderling een maatschappie opgericht en navolgende contract beslooten te hebben, met betrekking tot diegeene van hunne meede contractanten wiens molen ongelukkig mogt komen te verbranden.

Art. 1. Wanneer het mogte gebeuren, dat eene van voorgeschreevende contractantens molen door eenen onvermoedelijken brand geruineerd en in asch werde gelegd, in sulck een geval verbinden zig de overige contractanten om yder hoeft voor hoeft ten behoeve van den

sodanigen een somma van honderd caroly guldens tot herstelling der schade te contribueeren, welke penningen in twee gelijke termijnen te weeten de eene helfte zes weken en de aandere helfte een halfjaar na de voorgevallen brand, in handen van de volmagten indertijd zullen worden opgebracht, welke volmagten gehouden zullen weesen na dat voorschreevene penningen hebben ontfangen, yder meede gelijke hondert guldens daar bij te tellen, dan voorts het geheele beloop van 't supplement meede in twee gelijke termijnen op den bepaalden tijd, zonder eenige aftrek kosten schadeloos aan dengenen wiens molen is afgebrand, moeten besorgen.

Daar beneeven sullen de drie naeste bij de afgebrande molen wonende contractanten gehouden weesen om ten voordeel van den eigenaar der afgebrande molen / zonder daarvoor loon te trekken / Yder honderd mudden garst 't zij eigen of boerengoed te moeten malen.

Art. 2. Iemand der contractanten in gebreeke blijvende en zijn quote op den bepaalden tijd niet voldoende, zal vervallen in de breuke van zes car: guldens, zoo ten voordele der armen, waar zulks voorvalt, zal worden betaald.

Art. 3. Iemand der contractanten onvormogende om zijn aandeel te fourneren dan verbinden zig de overige contractanten yder en in solidum om zodanig porcie neevens de kostingen daar over zijnde gevallen vrij kost en schadeloos te suppleeren.

Art. 4. De molen van een der contractanten afgebrand zijnde en de voorregten Art. 1 vermeldt willende genieten, zal gehouden weesen, om aan te toonen dat desselfs molen bij de laaste prisatie voor het ongeluk tenminsten alleen aan timmer- en metselwerk en wat verder het corpus der molen rakende, buiten alle privilegien tweeduisent zeevenhondert caroly guldens waardig is bevonden en na rato iemand de molen lager ter taxatie bekent, denselven ook minder zoo in de gemeting der voorregten, als tot de betaling der contributie worden gequotiseerd.

Art. 5. Eene der molens voorschreeven in de brand rakende dog gelukkig wordende gebluscht, en dus maar voor een gedeelte verbrandende, in sulk een geval zal de schade door de volmagten en drie daarnaast aangrenzende molenaars begroot, en het fournissement Art. 1 vermeldt daarna worden gereguleerd.

Art. 6. Wanneer onder de molenaars tot deese maatschappie behorende gevonden worden welke staande dit contract tot een aander molenaarssocieteit of brandcontract mogten behoren, of desselfs molen mogte hebben of komen te verassureeren op welke een maniere het ook mogte weezen, zoo zal den zoodanigen geheel zijn vervallen van de voorregten in dit contract begreepen, daarbeneeven verbeuren de breuke van vijfhonderd car. guldens, zoo ten voordeele van deeze maatschappie door den overtreeder zal worden betaald.

Edog iemand der voorschreevene contractanten voort oprigten van dit contract tot een aander brandcontract hebbende behoort, zal van de voorregten in deesen vermeldt alsmeede van de lasten hierin vervat zoo lange zijn uitgesloten ter tijd met een acte van ontslag, inhouden dat van zodanige societeit is gedechargeerd, zig aan de volmagten deser maatschappie adresseeren als wanneer ten bewijze daarvan een blijk uit handen der volmagten wederom zal ontfangen.

Art. 7. Van alle de molens, zoo onder de waarde van tweeduisent zeevenhondert car. guldens worden getaxeerd, zal een nauwkeurig register worden gehouden door de eigenaars van zodanige minder getaxeerde molens verteekent en bij de volmagten berustende syn en

desbegeert wordende daarvan aan de overige contractanten copie worden overgegeven dog een der voornoemde molens verbeterd wordende daarvan aan de volmagten kennis worden gegeven, teneinde in de taxatie te worden verhoogt.

Art. 8. De taxatie zal door volmagten geschieden dog daarover discrepantie ontstaande, de drie naaste molenaars er worden bijgeroepen om nevens de volmagten de prisatie te doen, waartegen dan geen verder oppositie mag worden gemaakt.

Art. 9. Alle de molenaars zullen hunne molens behoorlijk moeten onderhouden, en de kap derselve zoo met riet gedekt, aan de binnensijde met kalk besmeeten en de met hout gedekte met kalk gewittet zijn, daar beneven, twee vaten yder ter grote van een half doorgesneden teervat, tot op tweederden gevult met water boven in de kap van de molen te hebben, dog daar de vereischte plaats ontbrekende dan een der vaten op de naast daar bij zijnde solder mogen plaatsen, alsmede daarbij een handvat met een wollen deeken om daarvan des noods sijnde behoorlijk gebruik te kunnen maken bij poene van drie gulden, welke half aan den aanbrenger, 't zij de ontdekkinge door de volmagten of een der overige contractanten word gedaan en half ten voordeelte der diaconie ter plaatse door dengeenen in wiens molen het tegendeel word bevonden, sal worden betaalt.

Art. 10. De volmagten zullen bestaan uit drie personen leden van deese maatschappie, welke alle drie jaren zullen afgaan en door drie nieuwe (zoo door de oude en afgaande telkens moeten worden ingekoosen) zullen worden vervangen alsmede een der volmagten overlijdende door de andere twee de derde plaats wederom door eenen nieuwe volmagt worden vervult, mits de verkiesinge der volmagten zodanig worde gereguleerd, dat niemand voor de tweede reis tot volmagt worde aangesteld voordat alle de leden deser societeit yder de gestelde tijd als volmagt zal hebben gefungeerd, en zijn voor de drie naastlopende jaren tot volmagten aangesteld Balster Hindriks, Pelmolenaar op de Uithuister Meeden, Cornellis Hijbels te Farmsum en Kornellis Vreerks te Eenrum welke verklaarden zulks te accepteren.

Art. 11. De volmagten zullen alle de molens in deesen begreepen Jaarlijks ten minste twee maalen moeten visiteeren en voorts wanneer zulks zullen nodig vinden, zonder voor hunne gedane moeite iets te mogen declareren, bij breuke van drie guldens voor yder molen telkens hierin nalatig wordende bevonden, zoo half ten voordeel van de molenaar alwaar de visitatie niet is gedaan en half aan de armen ter plaats sal worden betaalt.

Art. 12. De volmagten in der tijd zullen hoeft voor hoeft even gelijk de overige contractanten sijn verbonden, zoo tot betaling der contributie voorschreeven als tot alle hetgeen in dat contract vermelt.

Art. 13. Een of meer in dit contract begreepen sijnde molenaars komende te overlijden, soo sullen desselfs vrouw, kinder of andere Erven meede aan dit contract verbonden sijn en blijven.

Art. 14. Een der molens in deesen vermelt wordende verkogt dan sal in zulk een geval door de verkooper en koper yder een silveren ducaton ten voordeele der volmagten worden betaalt, en sodanige verkogte molens nooit deese societeit kunnen worden onttrokken of daarvan worden uitgeslooten ten welken einde de koopers zig meede zullen moeten onderwerpen aan alle deelen van dit contract, om de voorregten daarin verval te genieten en de lasten daaraan verknogt moeten dragen.

Art. 15. Dit contract zal voort na belying deeses standgrijpen en ten allen tijden in waarde blijven en niemand van de voorgeschrevene contractanten nog desselfs opvolgers zig hiervan mogen onttrekken of opsegginge doen onder wat voorwendsel het ook moge zijn, en is zodanig contract opgerigt in dito den 28 February 1743 door deesen gemortificeerd en vernietigt. Edog wordt aan yder contractant vergunt drie maanden tot herstelling der defecten in Art. 9 vermeldt.

Met welk contract de gesamentlijke contractanten bekenden vreedig en vergenoegt te weesen; verbindende voorts de contractanten tot nakoming deses alle hunne wedersytse hebbende en nog verkrijgende roer en onroerende goederen met submissie aan alle Hoge en Lage Gerigten en derselven parate reale zaak executie onderwerpende onder renunciatie van alle desen eenigsints contrarierende acceptien. In oorkonde der waarheid, en tot vestenisse hebbe ik Rigter voorschreven desen na gedane belyinge der comparanten eigenhandig verteedent en met het aanhangen van mijn gewoonen segul nader bekrachtigt in den jaare duisent seevenhondert vier en taggentig den veertienden July 1784.

Dr. A. Tebbens
Rigter

Noten:

1. de eersame
2. Mensingeweer
3. uitslorden - slorden, gescheurd of gesleten goed, dat op den slordenbak bijeenligt, om nagezien te worden.

Transcriptie: B. D. Poppen

